

Kolumna dofinansowana przez

**Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska
i Gospodarki Wodnej w KATOWICACH**
Europejskie pieniądze z programu REURIS na ratunek śląskim rzekom

Koniec zanieczyszczonych wód?

Wielu z nas już zapomniało, że Katowice to nie tylko miasto betonu, stali i zakładów przemysłowych ale to również miejsce, gdzie można wypocząć. Wypocząć w otoczeniu zieleni, nad czystą wodą. Powód jest prosty – przez lata zaniedbań doprowadziliśmy do tego, że miejskie strumienie i rzeki zamieniły się w cuchnące ścieki. Na szczęście można to jeszcze zmienić.

Oby miejsca rekreacyjne nie zostały oznakowane przez kibiców.

Pod koniec lutego w Katowicach odbyła się konferencja, której celem było przybliżenie założeń programu REURIS, czyli Revitalisation of Urban River Spaces. Programu, w którym bierze udział ośmiu partnerów z sześciu europejskich miast, z trzech krajów. Miast i krajów mających podobny problem do nas – totalnego zaniedbania miejskich rzek. Okazuje się bowiem, że wykorzystanie rzek jako wysypisk śmieci i zrzutni ścieków nie było polską domeną. Przez dekady rzeki Środkowej Europy traktowane były raczej jako zagrożenie, niż wynikające z ich istnienia korzyści. Pomimo, że tereny nadrzeczne powinny stanowić kluczową dla miasta strefę otwartej przestrzeni o walorach przyrodniczo - krajobrazowych, powszechna jest ich degradacja. W przeciwieństwie do tradycyjnej, konserwatorskiej ochrony przyrody, ochrona i kreowanie siedlisk przyrodniczych w miastach nierozdzielnie łączy się z udostępnianiem tej przestrzeni ludziom. Dlatego ponowne zagospodarowanie takich terenów – czyli ich rewitalizacja – musi uwzględniać kreację lub ochronę zasobów bioróżnorodności z równoczesnym zapewnieniem dostępności dla rekreacji w niektórych przypadkach projekt rewitalizacyjny obejmuje także odtwarzanie dóbr dziedzictwa kulturowego – np. urządzeń hydrotechnicznych.

Opisany kierunek rewitalizacji był w ostatnich latach przedmiotem kilku międzynarodowych projektów, lecz jak dotąd jedynie w odniesieniu do

gruntów, a sam proces planowania i realizacji – przebiegający w warunkach konsultacji społecznej – jest okazją do

Ściek w centrum miasta? Za kilka lat ma się to zmienić.

umacniania demokracji w wymiarze lokalnym.

Ale o co chodzi?

Istotą projektu jest wdrożenie strategii i działań nakierowanych na rewitalizację miejskich przestrzeni nadrzecznych (odtworzenie zasobów przyrodniczych i elementów dziedzictwa kulturowego) i na zrównoważone gospodarowanie zrewitalizowana

rzeki i jej doliny, prace koncepcyjne i projektowe, wdrożenie inwestycji, po monitoring i ocenę rezultatów wdrożenia.

Inaczej niż we wcześniejszych zrealizowanych projektach środkowo-europejskich dedykowanych rzekom i przestrzeniom nadrzecznym, w REURIS przewidziano pilotowe wdrożenia oraz wyciągnięcie wniosków – zarówno szczegółowych jak uogólnionych – z oceny rezultatów tych wdrożeń. Służy to stworzeniu powiązania między pracami badawczymi i praktyką – zarówno inżynierską jak społeczną.

Po raz pierwszy w Środkowej Europie podjęta zostanie próba stworze-

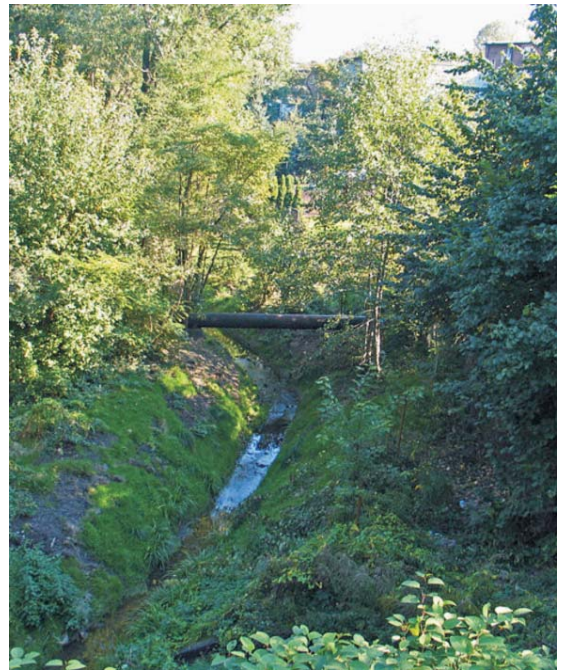
Liderem Projektu jest Główny Instytut Górnictwa, a partnerami projektu, poza Katowicami, są: Bydgoszcz, Pilzno (Czechy), Brno (Czechy), Stuttgart (Niemcy) oraz Uniwersytet w Lipsku.

nia, we współpracy transnarodowej, pełnego zestawu zasad rewitalizacji przestrzeni nadrzecznych i zilustrowania tych zasad poprzez praktyczne wdrożenie.

Korzyści dla Katowic

Projekt REURIS w Katowicach, bo to interesuje nas najbardziej, ma na celu stworzenie „zaakceptowanej społecznie koncepcji i programu urzędzenia przyjaznej przestrzeni nadrzecznej wzdłuż doliny Ślepiotki, na nieużytkowanych gruntach, na odcinku od ul. Jankego w Ochojcu do ul. Śląskiej w Ligocie oraz wykonanie wdrożenia pilotażowego w wybranym miejscu na gruntach będących własnością miasta”.

Ślepiotka jest niewielkim dopływem Klodnicy. Długa na 8 kilometrów, w górnej i dolnej części swego biegu płynie przez tereny leśne, zaś w środkowym przez silnie zurbanizowane. Wzdłuż biegu Ślepiotki mieszka blisko 60 tysięcy ludzi. W założeniu, dzięki projektowi REURIS, wzdłuż blisko trzykilometrowego odcinka środkowej części Ślepiotki, powstanie zielony korytarz. Będzie to miejsce idealne do wypoczynku, stanowiące rezerwat dla fauny i flory nadrzecznej, ale przede wszystkim polygon doświadczalny dla uczestników

Ślepiotka niestety nie zachwyca.

Ślepiotka

W latach 60. i 80. XX wieku rzekę uregulowano, wykładając koryto betonowymi płytami. Thumaczono to koniecznością zapobieżenia powodziom. W efekcie zdestawowano naturalne koryto rzeki, które w kilku miejscach przesunięto o kilkanaście metrów. Rzeka została silnie zanieczyszczona przez ścieki, nielegalnie spuszczone przez mieszkańców okolicznych dzielnic, a także przez substancje ropopochodne, które spływały z ulic biegnących nad Ślepiotką. Z tych powodów w rzecę nie ma innych mieszkańców poza pijawkami, skąposzczetami i żabami. Obecnie sytuacja poprawia się, dzięki rozbudowie sieci kanalizacyjnej w Katowicach. Mimo to, w górnym biegu rzeki i w pobliżu jej ujścia można zaobserwować bogate formy roślinne, m.in. łęgi, lasy olsowe i torfowiska. W dolinie Ślepiotki można napotkać szereg chronionych gatunków roślin i zwierząt. Najcenniejsze przyrodniczo są endemiczne stanowiska liczyla górskiego – typowo górskiej rośliny, która dzięki nietypowemu mikro klimatowi doliny, przetrwała w jej górnej części. W lesie między Ochojcem a Murckami, gdzie obok liczyla i innych roślin górskich występuje także chroniona ciemiężca zielona czyli kruszyna pospolita utworzona w 1982 r. rezerwat przyrody Ochojec.

programu. Jeśli bowiem uda się zrewitalizować rzeczkę w zakładanym odcinku, stanowić to będzie bazę dla dalszych prac – przywrócenia do życia Ślepiotki w całym jej biegu. Głównymi elementami prac będą: modyfikacja kanału rzeki metodami bioinżynierijnymi (sadzonki roślin, naturalne kamienie itp.), zwiększenie zróżnicowania zamieszkujących ją gatunków oraz utworzenie specjalnego bufora zapobiegającego zanieczyszczeniu wód w odcinku pilotażowym. Specjalnie z myślą o zamieszkujących okolicę nadbrzeżne placach – planuje się utworzenie quasi naturalnego, podm-

kiego środowiska, sprzyjającego rozrodowi tych zwierząt. W ramach projektu nasadzone zostaną też krzewy i drzewa odpowiadające specyfice terenu, całość zaś ostatecznie urozmaici ścieżki edukacyjne dla młodzieży oraz ogólnodostępne miejsca rekreacyjne.

W następnym etapie planuje się również przywrócić przestrzeni miejskiej Rawę. Kilka lat temu, wielkimi nakładami finansowymi zabetonowana, zdaniem uczestników programu powinna znów stać się rzeką dostępną. Tyle tylko, że czystą – której nie trzeba chować pod betonowym tunelem.

(JAS)

Cele REURIS:

Wypracowanie i przetestowanie strategicznego podejścia do rewitalizacji przestrzeni nadrzecznych, uwzględniającego zarówno specyfikę miast i regionów, jak elementy wspólne.

Wskazanie i sprawdzenie wspólnych metod i procedur pracy zespołów multidyscyplinarnych oraz konsultacji społecznej.

Wskazanie i rozwiązanie wspólnych barier dla rewitalizacji przestrzeni nadrzecznych oraz sposobów usuwania barier - w tym poprzez realizację projektów pilotażowych.

Transfer wiedzy i know-how w zakresie pro- przyrodniczego zagospodarowania miejskich przestrzeni nadrzecznych.

Niedawno wybetonowana Rawa znów ma wyglądać jak rzeka.

W chorzowskim odcinku Rawy rzekę wpuszczono w... rury.

miejskich rzek „starej” części Unii Europejskiej. Przedsięwzięcia takie odpowiadają aspiracjom mieszkańców i użytkowników okolicznych terenów do życia w przestrzeni o wysokich walorach estetycznych, przyczynia się do podnoszenia rynkowej wartości

przestrzeni. Innowacyjność tego procesu, to stworzenie zestawu metod i procedur obejmujących cały proces przygotowania i realizacji – od ogólnego rozpoznania warunków lokalnej zlewni, poprzez szczegółowe analizy dla poszczególnych fragmentów